

УДК: 008+32(477): 334.012.74+34

[https://doi.org/10.32689/2617-2224-2021-1\(26\)-30-42](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2021-1(26)-30-42)

Валевський Олексій Леонідович,
доктор наук з державного управління,
провідний науковий співробітник, Національний інститут стратегічних досліджень, 01030, м. Київ, вул. Пирогова, 7-а, тел.: + 38 (050) 654 38 98, e-mail: walewsk@gmail.com, <https://orcid.org/000-003-0403-0277>

Валевский Алексей Леонидович,
доктор наук по государственному управлению, ведущий научный сотрудник, Национальный институт стратегических исследований, 01030, г. Киев, ул. Пирогова, 7-а, тел.: +38 (050) 654 38 98, e-mail: walewsk@gmail.com, <https://orcid.org/000-003-0403-0277>

Valevskiy Oleksii Leonidovich,
Doctor of Science in Public Administration,

Senior Researcher, National Institute for Strategic Studies, 01030, Kyiv, Str. Pirohova, 7-a, tel.: + 38 (050) 654 38 98, e-mail: walewsk@gmail.com, <https://orcid.org/000-003-0403-0277000-003-0403-0277>

КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Анотація. Аналізуються завдання у формуванні культурної політики, що актуальні для умов економічної та соціальної нестабільності українського суспільства. Зокрема, доводиться необхідність посилення нормативно-правового забезпечення з метою створення системи державного протекціонізму розвитку української культури та мистецтва.

Актуальним завданням є розроблення нової редакції Закону України “Про культуру”, в якій необхідно розробити правовий механізм реалізації культурної політики в умовах децентралізації управління. В оновленому базовому законі необхідно закріпити введення культурної субвенції з державного бюджету на підтримку закладів культури з метою гарантування культурних прав громадян. Доводиться необхідність оптимізації бюджетної підтримки культурної галузі з боку органів місцевого самоврядування через визначення нормативів частки бюджетів місцевих громад, що спрямовува-

тимуться на підтримку культурної діяльності та утримання об'єктів культурної спадщини.

Розглядається комплекс проблем пов'язаних з розвитком державно-приватного партнерства як механізму культурної політики. Доводиться необхідність створення нормативно-правової бази державно-приватного партнерства, зокрема меценатської діяльності, з метою залучення додаткових фінансових ресурсів для реалізації культурних проєктів. Обґрунтовується, що розвиток культурних та креативних індустрій має стати одним із пріоритетів культурної політики. З метою формування засад державної політики в цій галузі на часі підготовка державної цільової програми розвитку культурних і креативних індустрій. Мета такої програми полягає у визнанні пріоритетності розвитку цієї галузі як одного із напрямів економічної та інноваційної політики, спрямованої на створення креативних товарів і послуг для внутрішнього та зовнішнього ринків.

Ключові слова: культурна політика, законодавче забезпечення культурної політики, децентралізація культурної політики, державно-приватне партнерство в культурній політиці, культурні архетипи.

КУЛЬТУРНАЯ ПОЛИТИКА В УКРАИНЕ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ И СОЦИАЛЬНОЙ НЕСТАБИЛЬНОСТИ

Аннотация. Анализируются задачи формирования культурной политики, являющиеся актуальными для условий экономической и социальной нестабильности украинского общества. Доказывается необходимость усиления нормативно-правового обеспечения культурной политики с целью создания системы государственного протекционизма развития украинской культуры и искусства. Актуальной задачей является разработка новой редакции Закона Украины “О культуре”, в которой необходимо обозначить механизм реализации культурной политики в условиях децентрализации управления. В обновленном базовом законе также необходимо закрепить введение культурной субвенции из государственного бюджета на поддержку учреждений культуры с целью обеспечения культурных прав граждан. Необходимо провести оптимизацию бюджетной поддержки культурной сферы со стороны органов местного самоуправления через определение нормативов доли бюджетов местных общин, направляемые на поддержку культурной деятельности. В статье рассматривается комплекс проблем, связанных с развитием государственно-частного партнерства как механизма культурной политики. Доказывается необходимость создания правовой базы государственно-частного партнерства, в частности меценатской деятельности, с целью привлечения дополнительных финансовых ресурсов для реализации культурных проєктов. Обосновывается, что развитие культурных и креативных индустрий должно стать одним из приоритетов культурной политики. С целью формирования основ государственной политики в этой сфере актуальна подготовка государственной целевой программы развития культурных и креативных индустрий. Цель такой программы состоит в при-

знании приоритетности развития этой отрасли, как одного из направлений экономической и инновационной политики, направленной на создание креативных товаров и услуг для внутреннего и внешнего рынков.

Ключевые слова: культурная политика, законодательное обеспечение культурной политики, децентрализация культурной политики, государственно-частное партнерство в культурной политике, культурные архетипы.

CULTURAL POLICY IN UKRAINE IN CONDITIONS OF ECONOMIC AND SOCIAL INSTABILITY

Abstracts. The article analyzes the tasks in the formation of cultural policy, relevant for the conditions of economic and social instability of the Ukrainian society. In particular, the author proves the need to strengthen the regulatory framework for the creation of a system of state protectionism for the development of Ukrainian culture and art.

An urgent task is to develop a new edition of the Law of Ukraine “On Culture”, in which it is necessary to develop a legal mechanism for the implementation of cultural policy in the context of decentralized management. In the updated basic law, it is necessary to consolidate the introduction of cultural subventions from the state budget to support cultural institutions in order to ensure the cultural rights of citizens. There is a need to optimize budgetary support for the cultural sphere from local governments through the determination of the norms for the share of local communities’ budgets, will be aimed at supporting cultural activities and the maintenance of cultural heritage sites.

A complex of problems related to the development of public-private partnership as a mechanism of cultural policy is considered. The article proves the need to create a regulatory framework for public-private partnership, in particular philanthropic activities, in order to attract additional financial resources for the implementation of cultural projects. It is substantiated that the development of cultural and creative industries should become one of the priorities of cultural policy. In order to form the foundations of state policy in this area, it is relevant to prepare a state target program for the development of cultural and creative industries. The purpose of such a program is to recognize the priority of the development of this industry as one of the areas of economic and innovation policy aimed at creating creative goods and services for the domestic and foreign markets.

Keywords: cultural policy, legislative support of cultural policy, decentralization of cultural policy, public-private partnership in cultural policy, cultural archetypes.

Постановка проблеми. Актуальність статті полягає у необхідності визначення задач реалізації культурної політики в умовах економічної та соціальної нестабільності українського суспільства. Існує потреба у посиленні механізмів, спрямованих на створення системи державного

протекціонізму розвитку культури та мистецтва. Це необхідно задля зміцнення консолідуючої функції культури в умовах нестабільності, яка пов'язується з визнанням різноманітності суспільних практик та ідеологічних орієнтацій, об'єднаних загальноприйнятими цілями розвитку та цінностями, на яких базується суспільне життя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останнім часом з'явилася низка ґрунтовних публікацій, в яких аналізуються окремі проблеми розвитку культури в умовах економічної нестабільності. Зокрема, можна відзначити дослідження впливу COVID-19 на креативні та культурні індустрії [1], розвитку бібліотечної справи в умовах реалізації політики децентралізації управління [2], розвитку регіональної інфраструктури закладів культури та туристичної привабливості територій [3]. Особливо слід відмітити аналітичну доповідь Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, що була присвячена аналізу економічних аспектів розвитку креативних індустрій в Україні [4]. Водночас, очевидно, бракує досліджень, у яких аналізувалися б проблеми інституційного розвитку та розвитку нормативно-законодавчої бази сфери культури.

Мета статті полягає в обґрунтуванні механізмів підвищення ефективності культурної політики в умовах економічної та соціальної нестабільності. Зокрема, ставиться за мету визначення шляхів посилення нормативно-правового та інституційного забезпечення культурної політики з метою створення системи

державного протекціонізму розвитку культури та мистецтва.

Виклад основного матеріалу. *Завдання нормативно-правового забезпечення культурної політики.* Загальна мета посилення нормативно-правового забезпечення полягає у створенні системи державного протекціонізму розвитку української культури та мистецтва.

Передусім, слід вказати на *необхідність конституційного забезпечення засад культурної політики.* Незважаючи на важливість культури для розвитку суспільства, у Конституції України жодна окрема стаття їй повністю не присвячена. В Основному Законі культура згадується в ст. 11, 12, 24, 36, 54, 66. Однак визначення, що містяться в Основному Законі, є багато в чому неповними. Аналогічна ситуація спостерігається щодо державної культурної політики. У відповідних розділах Конституції України, де визначаються функції центральних органів влади, питанням культурної політики не надається пріоритетного значення. Власне, відсутнє поняття “культурна політика”. Натомість використовується поняття “загальнодержавні програми національно-культурного розвитку” (ст. 85), “загальнодержавна програма культурного розвитку” (ст. 116, п. 4), “регіональні програми культурного розвитку” (ст. 119, п. 3).

У подальшій роботі над змінами до Конституції України доцільно позбавитися “залишкового” ставлення до культури. *Конституція України має містити окрему статтю, присвячену саме культурі та її значенню для розвитку українського суспільства.* Ця стаття повинна визначити, зокрема,

засади державної культурної політики та гарантування культурних прав громадян, що сприятиме піднесенню ролі культури у суспільному житті та більш прискіпливій увазі органів влади всіх рівнів до проблем культурного розвитку.

Актуальним завданням у розвитку правової бази є *розробка та схвалення нової редакції Закону України “Про культуру”*, у якій, зокрема, необхідно:

- розробити правовий механізм формування та реалізації культурної політики від етапу її планування до впровадження та оцінювання ефективності;

- визначити специфіку реалізації культурної політики в умовах децентралізації управління, окреслити сфери компетенції місцевих, регіональних і центральних органів влади у сфері культурної політики з огляду на нові форми територіального устрою. Особливої уваги потребує законодавче затвердження засад реалізації культурної політики у новостворених ОТГ;

- закріпити введення культурної субвенції із державного бюджету на підтримку закладів культури з метою гарантування культурних прав громадян (така форма державної підтримки доцільна для реалізації довгострокових культурних проєктів);

оптимізувати бюджетну підтримку культурної галузі з боку органів місцевого самоврядування через визначення нормативів частки бюджетів місцевих громад, що спрямовуватимуться на підтримку культурної діяльності та утримання об'єктів культурної спадщини;

- визначити специфіку культурної політики на територіях, постраждалих унаслідок військових дій на Сході України.

Децентралізація регіонального управління в цілому мала позитивні наслідки в частині збільшення фінансових можливостей громад. Водночас доводиться визнати, що місцеві громади, отримавши додаткові фінансові ресурси, здебільшого не забезпечили відповідного поліпшення функціонування інфраструктури культурних закладів. Її належне фінансування багато в чому залежить від суб'єктивного розуміння місцевими керівниками значущості закладів культури для розвитку громад. Слід також вказати на хвороби росту, коли у керівництва нових ОТГ подекуди відсутнє чітке бачення механізмів управління культурою на місцевому рівні.

З метою вирішення зазначених проблем і задля запровадження нового механізму фінансування культурних послуг, які надаються державними і комунальними закладами 19 серпня 2020 р. Кабінет Міністрів України прийняв розпорядження про затвердження Концепції реформи фінансування системи забезпечення населення культурними послугами, розроблену Міністерством культури та інформаційної політики України [5]. Запропонована модель реформи передбачає, зокрема нові механізми фінансування культурних послуг, які надаються державними і комунальними закладами культури, створення умов для розвитку соціокультурної інфраструктури на регіональному та місцевому рівнях, впровадження у фінансування

проектного підходу, розвиток державно-приватного партнерства для реалізації інвестиційних проектів у сфері культури тощо. Тож, на порядку денному завдання реалізації запропонованих новацій у практику культурної діяльності.

Серйозною проблемою залишається надзвичайно низький рівень заробітної плати працівників культури, як наслідок — низька соціальна престижність їхньої праці. Традиційно оплата працівників культури є однією з найменших серед інших професій. Отже, нагальною залишається проблема ліквідації такого перекосу і встановлення заробітної плати працівникам культури, принаймні, на рівні освітян. Для цього мають бути переглянуті посадові оклади та запроваджені нові нормативи оплати і надбавки.

На порядку денному залишаються проблеми, що пов'язані із підтримкою культурної галузі та креативних індустрій під час поширення коронавірусної хвороби (COVID-19), які в умовах карантину зазнали найбільш втрат. В цьому плані важливим кроком у підтримці культури стало підписання Президентом України Указу “Про заходи щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму” [6]. Цим Указом запланована реалізація широкого комплексу заходів, спрямованих на посилення розвитку культурного потенціалу. За експертними підрахунками на здійснення програм, що вказуються в Указі, потрібно порядку 55 млрд грн протягом 4 років.

Необхідність створення ефективного механізму державно-приватних

форм підтримки культури. З огляду на хронічне бюджетне недофінансування культурної галузі держава повинна створювати сприятливі правові й організаційні умови для залучення приватного капіталу та різноманітних форм спонсорської допомоги з метою забезпечення розвитку культури, передусім на місцевому рівні.

Проте, наразі така практика не має належної правової бази, тому меценатство в Україні слабо розвивається. У світовому рейтингу благодійності Україна в 2019 р. посіла 101-ше місце серед 126 країн [7]. Чинний Закон України “Про благодійну діяльність та благодійні організації” має рамковий характер і не містить реальних економічних і соціальних стимулів для інвестування у культурну галузь. Як свідчить практика, підприємці надають підтримку закладам культури, у тому числі й на місцевому рівні. Водночас є ненормальною ситуація, коли керівники закладів культури виступають у ролі “прохачів” із метою забезпечення роботи своїх організацій [8]. Неформально меценатська діяльність функціонує з різним ступенем результативності, тож належна правова база сприятиме як інституціалізації меценатства, так і підвищенню його ефективності.

Отже, існує нагальна потреба у розробленні закону про меценатство, у якому необхідно визначити специфіку цієї діяльності, моральні та економічні стимули меценатства, правові умови для ефективної взаємодії меценатів з органами державної влади та місцевого самоврядування. Закон про меценатство, зокрема, має

регулювати створення мережі благодійних фондів підтримки культури, які б функціонували на центральному і місцевому рівнях. Такі фонди могли б на добровільних засадах створювати місцеві підприємці та бізнесові структури.

Про актуальність цього питання свідчить те, що на місцях уже розпочалася робота зі створення регіональних фондів підтримки культури, навіть за умов відсутності загальноприйнятої правової бази. Як ілюстрацію можна навести плани зі створення Львівського муніципального фонду культури, робота над яким триває [9]. Планується, що фонд функціонуватиме за рахунок відшкодування певного відсотка з надходжень до міського бюджету від акцизного збору з продажу алкоголю і тютюнових виробів.

Окремої уваги потребує комплекс питань, пов'язаних із можливим передаванням у концесію закладів культури та об'єктів культурної спадщини. Чинний Закон України "Про концесію" допускає передавання у приватне користування об'єктів культури або історичних архітектурних пам'яток. Однак у цьому Законі нічого не зазначено щодо специфіки таких концесійних угод. Чинний Закон не враховує специфіку об'єктів культури (зокрема механізму об'єктивної оцінки їх вартості), не містить визначення санкцій у разі порушення договору або пошкодження об'єкта. Викликає також питання запропонований у Законі багатий в чому непрозорий механізм конкурсного відбору потенційних концесіонерів.

Водночас в ідеалі практика передавання у приватне користування

архітектурних пам'яток, які перебувають у муніципальній та державній власності, могла б стати потужним фактором їх збереження й належного використання. Однак наразі така практика не є поширеною і є чимало невдалих випадків передавання у концесію об'єктів культурної спадщини [10].

Ураховуючи складність завдань формування ефективного механізму державно-приватного партнерства щодо підтримки культури, існує нагальна потреба у створенні комунікативних майданчиків, де представники бізнесових кіл і менеджери культури могли б спільними зусиллями сформулювати концепцію різних форм державно-приватних форм підтримки культури.

Порядок денний розвитку культурних та креативних індустрій. Розвиток галузі культурних та креативних індустрій (ККІ) протягом тривалого часу не був пріоритетом державної політики. Проте, навіть у таких умовах, цей сектор, за експертними підрахунками, у 2018 році згенерував майже 4 % ВВП.

В Україні зміцнюється сировинний тип економіки, тому поширення різноманітних форм культурної індустрії може стати однією із альтернатив розвитку економіки й поштовхом для інноваційного малого і середнього підприємництва. *Стратегічним завданням державної політики є забезпечення сталого розвитку ККІ, як складової економічного розвитку країни, формування сприятливого інвестиційного клімату у сфері культури та створення робочих місць.*

Визначимо заходи, які необхідно вжити для досягнення вказаної мети.

Перш за все, необхідно докласти зусиль з метою нейтралізації негативних наслідків, спричинених карантинними обмеженнями. Застосування обмежувальних заходів, спрямованих на запобігання поширенню хвороби COVID-19, значно погіршило умови діяльності у сфері креативних індустрій. Були припинені форми діяльності, що передбачали безпосередні контакти з аудиторією (концерти, вистави, постановки, фестивалі, ярмарки). Як наслідок, суб'єкти ККІ зазнали значних фінансових втрат, зросла заборгованість по виплатам заробітної плати, оплати комунальних послуг тощо.

У реалізації програмно-цільового напрямку розвитку культурних та креативних індустрій доречно об'єднати зусилля експертного середовища і менеджерів культури з метою визначення стратегічних засад розвитку ККІ, позаяк до теперішнього часу розвиток цієї галузі відбувався здебільшого завдяки активності ентузіастів. У цьому плані актуальним є проведення парламентських слухань на тему “Формування державної політики у сфері інноваційного розвитку української культури”. За підсумками проведення парламентських слухань мають бути розроблені рекомендації для підготовки *державної цільової програми розвитку культурних і креативних індустрій*. Мета такої програми полягає у визнанні пріоритетності розвитку ККІ, як одного із напрямів економічної та інноваційної політики, формуванні протекціоністської державної культурної політики, спрямованої на підтримку ККІ та створенні умов

привабливості вітчизняної продукції культурних та креативних індустрій перед імпортною.

Підготовка та впровадження національної програми розвитку ККІ сприятиме встановленню продуктивного державно-приватного партнерства, яке наразі проходить перші кроки становлення. Необхідно визначити принципи державної політики в галузі культурних та креативних індустрій, зокрема сфер компетенції центральних і місцевих органів влади і самоврядування для забезпечення злагодженої роботи. Програма також має сприяти усвідомленню управлінським істеблiшментом суті ККІ, які містять як елементи культурної творчості, що створюють нематеріальні цінності, так і підприємницької діяльності, спрямованої на отримання прибутку.

В Експортній стратегії України зазначається, що ККІ належать до секторів, що перебувають на етапі формування та потребують комплексної інституційної підтримки, спрямованої на їх розвиток з метою досягнення конкурентоспроможності на зовнішніх ринках [11]. На підставі аналізу виконання Експортної стратегії експерти визначають такі актуальні проблеми, розв'язання яких сприятиме подальшому розвитку ККІ [12]:

По-перше, актуальність організації й консолідації учасників ККІ, що передбачає створення різноманітних професійних мереж та інформаційних платформ для налагодження комунікації та вироблення спільної позиції у відносинах з органами влади. Це сприятиме подоланню нинішньої дезорганізованості галузі й встанов-

ленню співпраці між учасниками ККІ.

По-друге, необхідність систематизації пропозиції креативних товарів і послуг з метою підвищення їх конкурентоспроможності та залучення інвестицій. Реалізація цієї мети, зокрема, передбачає створення належних зв'язків між підприємствами у галузі ККІ з навчальними закладами, які повинні готувати фахівців з урахуванням потреб ринку. На думку учасників ККІ, залишається актуальною необхідність оптимізації податкової системи з метою створення ефективних стимулів креативного підприємництва.

По-третє, усіляке сприяння експортній орієнтації вітчизняних ККІ з метою розширення їх можливостей у просуванні товарів і послуг на зовнішні ринки. Цього можливо досягти, зокрема, шляхом: запровадження страхування експортних ризиків креативної продукції через Експортно-кредитне агентство; реалізації інформаційної політики з популяризації українських креативних товарів і послуг.

У Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр. вказується комплекс заходів, спрямованих на посилення розвитку галузі креативних індустрій. Лейтмотив заходів державної підтримки проєктів розвитку креативної економіки полягає у сприянні переходу від сировинно-експортної до виробничо-інноваційної економіки. Зокрема, у Стратегії наголошується на необхідності забезпечення стимулювання підтримки підприємництва у креативних індустріях та поширення практики утворення центрів розвит-

ку ККІ в містах різного масштабу. Вказується також на необхідності сприяння створенню осередків розвитку креативної економіки (хабів, платформ, агенцій, мереж тощо) на місцевому та регіональному рівні, створення умов для посилення залученості креативних індустрій до підвищення доданої вартості продукції інших галузей та секторів економіки [13].

Ужиття зазначених заходів сприятиме зміцненню потенціалу українських креативних індустрій і формуванню конкурентного сектору економіки, який здатний створювати нові робочі місця.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

1. Загальна мета посилення нормативно-правового забезпечення культурної політики полягає у створенні системи державного протекціонізму розвитку української культури та мистецтва. В реалізації цієї мети передусім слід вказати на необхідність конституційного забезпечення засад культурної політики. Конституція України має містити окрему статтю, присвячену саме культурі, її значенню для розвитку суспільства та гарантуванню культурних прав громадян. Актуальним завданням є розробка та схвалення нової редакції Закону України “Про культуру”, у якій, зокрема, необхідно розробити правовий механізм формування та реалізації культурної політики в умовах соціальної нестабільності.

2. Серйозною проблемою залишається надзвичайно низький рівень заробітної плати працівників культури, як наслідок — низька соціальна престижність їхньої праці. Опла-

та працівників культури є однією з найменших серед інших професій. Необхідно ліквідувати такий перекис і встановити заробітну плату працівникам культури, принаймні, на рівні освітян. Для цього мають бути переглянуті посадові оклади та запроваджені нові нормативи оплати і надбавки.

3. Актуальним завданням є розробка ефективних механізмів державно-приватного партнерства підтримки культури. Для цього необхідно розробити окремий закон про меценатство, у якому потрібно визначити специфіку цієї діяльності, моральні та економічні стимули меценатства, правові умови для ефективної взаємодії меценатів з органами державної влади та місцевого самоврядування.

4. Розвиток культурних та креативних індустрій має стати одним із пріоритетів гуманітарної політики. З метою формування засад державної політики в цій галузі на часі підготовка державної цільової програми розвитку культурних і креативних індустрій. Мета такої програми полягає у визнанні пріоритетності розвитку ККІ, як одного із напрямів економічної та інноваційної політики, спрямованої на підтримку цієї галузі та просування креативних товарів і послуг на внутрішній та зовнішній ринки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Результати опитування про вплив COVID-19 на креативні та культурні індустрії в Україні. Агентство економічного розвитку PPV Knowledge Networks [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Covid-19_Impact_on_Cultural_and_Creative_Industries_in_Ukraine_PPV_2020_UA.pdf?fbclid=IwAR3s pj0Xqu8EX4eDVMFJhXHFuN9GGImZZE5dhiHo6QJNJAWloU1pLPml74
2. Реформування системи публічних бібліотек України в контексті децентралізації НГО “Європейський діалог” [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dialog.lviv.ua/reformuvannya-sistemi-publichnih-bibliotek-ukrayini-v-kontekstidetsentralizatsiyi-2/>
3. Богдан О. Деякі аспекти культурних практик і культурної інфраструктури України: результати Всеукраїнського опитування (за даними Київського міжнародного інституту соціології). Одеса: ВГО “Асоціація сприяння самоорганізації населення”, 2019. 75 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/503/1.pdf>; Сприяння розвитку культури в Україні: дослідження зв'язків культурно-мистецької сфери та туристичної привабливості територій. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2020/10/povna-versiya.pdf>
4. Економічна привабливість української культури. Аналітична доповідь Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2019. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.slideshare.net/IER_Kyiv/ss-197451604
5. “Реформа фінансування системи забезпечення населення культурними послугами (презентація)”. Міністерство культури та інформаційної політики України, 19 серпня 2020 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mkip.gov.ua/files/pdf/>

- Презентація%20реформи%20культурні%20послуги.pdf
6. Про заходи щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму: Указ Президента України від 18 серпня 2020 р. № 329/2020 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/3292020-34717>
 7. CAF World Giving Index October 2019. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.cafrossia.ru/page/mirovoi_reiting_blagotvoritelnosti_1
 8. *Пирогова Д.* Децентралізація та реформа культурних послуг: аналітичний звіт за результатами соціологічного дослідження покращення якості та доступу до культурних послуг у громадах. Київ: ГО “Товариство дослідників України”, 2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1LDyNUdxODDoTa1RqbK8uKg95RRE0dQVc/view>
 9. *Хомчин Ю.* Культура здатна приносити гроші. Культура і регіони: інформаційний дайджест Міністерства культури та інформаційної політики України. Вересень 2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://tvoemisto.tv/exclusive/nam_potribno_braty_myttsiv_i_yty_do_ditey_rozмова_z_avtorom_strategii_kultury_u_lvoivi_yulieyu_homchyn_112916.html
 10. Управління місцевою культурною спадщиною в Україні: огляд державної політики, джерел та моделей фінансування : Біла книга / упоряд. Л. Кривецька. Львів : Лабораторія міського простору, 2019. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://reherit.org.ua/wp-content/uploads/2019/08/White-Paper_Management-of-Local-Cultural-Heritage-in-Ukraine_State-Policy-Review-Sources-and-Funding-Models-1.pdf
 11. Про схвалення Експортної стратегії України (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017–2021 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 р. № 1017. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/pro-shvalennyaekspornoyi-strategiyi-ukrayini-dorozhnoyi-karti-strategichnogo-rozvitku-torgivli-na-20172021-roki>
 12. Експортна стратегія для сектору креативних індустрій (дослідження), 2019 / Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=994b0513-1759-4b3b-a80a-0e70f015017d&tag=SektorKreativnikhIndustrii>
 13. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-20212027-t50820>

REFERENCES

1. *Rezultaty opytuvannya pro vplyv COVID-19 na kreatyvni ta kulturni industriyi v Ukrayini [The results of a survey on the impact of COVID-19 on the creative and cultural industries in Ukraine].* (2020). Lviv. Retrieved from https://ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Covid-19_Impact_on_Cultural_and_Creative_Industries_in_Ukraine_PPV_2020_UA.pdf?fbclid=IwAR3spj0Xqu8EX4eDVMFJhXHfEuN9GGImZZE5

- dhiHo6QINJAWloU1pLPml74 [in Ukrainian].
2. Krat M. (2016). Reformuvannya systemy publichnykh bibliotek Ukrayiny v konteksti detsentralizatsiyi [Reforming the system of public libraries in Ukraine in the context of decentralization]. *dialog.lviv.ua*. Retrieved from <http://dialog.lviv.ua/reformuvannya-systemi-publichnih-bibliotek-ukrayini-v-konteksti-detsentralizatsiyi-2/> [in Ukrainian].
 3. Bohdan O. (2019). *Deyaki aspekty kulturnykh praktyk i kulturnoyi infrastruktury Ukrayiny: rezultaty Vseukrayinskoho opytuvannya (za danymy Kyivskoho mizhnarodnoho instytutu sotsiologiyi)* [Some aspects of cultural practices and cultural infrastructure of Ukraine: results of the All-Ukrainian survey (according to the Kyiv International Institute of Sociology)]. Odesa: VHO "Asotsiatsiya spryannya samoorhanizatsiyi naseleण्या". Retrieved from <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/503/1.pdf> [in Ukrainian].
 4. Burakovskiy I., et al. (2019). Ekonomichna pryvablyvist ukrayinskoyi kultury. Analitychna dopovid. Instytut ekonomichnykh doslidzen ta politychnykh konsultatsiy [Economic attractiveness of Ukrainian culture. Analytical report NGO Institute for Economic Research and Policy Consulting]. *www.slideshare.net*. Retrieved from https://www.slideshare.net/IER_Kyiv/ss-197451604 [in Ukrainian]
 5. Reforma finansuvannya systemy zabezpechennya naseleण्या kulturnymy posluhamy [Reform of financing the system of providing the population with cultural services]. (n.d.). *mkip.gov.ua*. Retrieved from <https://mkip.gov.ua/files/pdf/Презентація%20реформи%20культурні%20послуги.pdf> [in Ukrainian].
 6. Ukaz Prezydenta Ukrayiny "Pro zakhody shchodo pidtrymky sfery kultury, okhorony kulturnoyi spadshchyny, rozvytku kreatyvnykh industriy ta turyzmu" : vid 18 serpnya 2020, № 329/2020 [Decree of the President of Ukraine "On measures to support the sphere of culture, protection of cultural heritage, development of creative industries and tourism" from August 18, 2020]. *www.president.gov.ua*. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/3292020-34717> [in Ukrainian].
 7. CAF World Giving Index October. (2019). Charities Aid Foundation. *www.sdgphilanthropy.org*. Retrieved from <https://www.sdgphilanthropy.org/system/files/2019-10/CAF-World-Giving-Index.pdf> [in English].
 8. Pyrohova D. (2020). *Detsentralizatsiya ta reforma kulturnykh posluh: analitychnyy zvit za rezultatamy sotsiologichnoho doslidzhennya pokrashchennya yakosti ta dostupu do kulturnykh posluh u hromadakh* [Decentralization and reform of cultural services: an analytical report on the results of a sociological study of improving the quality and access to cultural services in communities]. Kyiv: HO "Tovarystvo doslidnykiv Ukrayiny". Retrieved from <http://drive.google.com/file/d/1LDyNUdxODDoTa1RqbK8uKg95RRE0dQBc/view> [in Ukrainian].
 9. Bodniak O. (2020). Kultura zdalna prynosyty hroshi. Rozмова z kerivnytseiu Instytutu Stratehii Kultury [Culture is able to bring money. An interview with the head of the institute of cultural strategy]. *tvoemisto.tv*. Retrieved from http://tvoemisto.tv/exclusive/nam_potribno_braty_myttsiv_iyty_do_ditey_rozmova_z_avtorom_strategii_kultury_u_lvoivi_

- lyulieyu_homchyn_112916.html [in Ukrainian].
10. Kryvetska L. (2019). *Upravlinnya mistsevoju kulturnoyu spadshchynoyu v Ukrayini: ohlyad derzhavnoyi polityky, dzherel ta modeley finansuvannya: Bila knyha* [Management of local cultural heritage in Ukraine: a review of state policy, sources and models of financing: White Book]. Lviv: HO Laboratoriya miskoho prostoru. Retrieved from https://reherit.org.ua/wp-content/uploads/2019/08/White-Paper_Management-of-Local-Cultural-Heritage-in-Ukraine_State-Policy-Review-Sources-and-Funding-Models-1.pdf [in Ukrainian].
 11. Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny "Pro skhvalennya Eksportnoyi stratehiyi Ukrayiny ("dorozhnoyi karty" stratehichnoho rozvytku torhivli) na 2017–2021 roky": vid 27.12.2017, № 1017 [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Export Strategy of Ukraine ("road map" of strategic trade development) for 2017–2021" from December 27 2017, № 1017]. *www.kmu.gov.ua*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennyaeksportnoyi-strategiyi-ukrayini-dorozhnoyi-karti-strategichnogo-rozvitku-torgivli-na-20172021-roki> [in Ukrainian].
 12. Eksportna stratehiya dlya sektoru kreatyvnykh industriy (doslidzhennya) [Export strategy for the creative industries sector (research)]. (2019). *www.me.gov.ua*. Retrieved from <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b8db9113-2a3f-45fd-9677-71f9fc9170b6&title=EksportnaStrategiiaDliaSektoraKreativnykhIndustrii-doslidzhennia-UkrainskoiuMovoiu&isSpecial=true> [in Ukrainian].
 13. Postanova Kabinet Ministriv Ukrayiny "Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi stratehiyi rehionalnoho rozvytku na 2021-2027 roky : vid 5 serpnia 2020, № 695 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the State Strategy for Regional Development for 2021–2027" from August 5 2020, № 695]. *www.kmu.gov.ua*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-20212027-t50820> [in Ukrainian].